

Affektiivinen kuuluminen vertaisuuteen perustuvassa mielenterveystyössä

Elina Ikävalko

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstrakti

Artikkelissa tarkastelen affektiivista kuulumista nuorille aikuisille tarkoitettussa kolmannen sektorin mielenterveystyössä. Järjestöjen tuottaman mielenterveystyön määrä on lisääntynyt viime vuosina. Ne paikkaavat psykiatrisen hoidon vaihtelevaa laatua sekä tarjoavat vaihtoehtoja asiantuntijakeskeisille mielenterveyspalveluille. Tutkimuksen aineistona on etnografisia havaintoja erään mielenterveysjärjestön toiminnasta sekä haastatteluja ja ryhmäkeskustelu. Artikkelissa pohditaan, miten affektit osaltaan tuottavat ja vahvistavat yhteisöön kuulumisen tunnetta. Toimintaan osallistuvilla nuorilla aikuisilla saattaa olla hyvinkin erilainen elämäntilanne, mutta tämä ei estä yhteenkuuluvuuden ja solidaarisuuden kokemuksen syntyä. Vertaisuus affektiivisena solidaarisuutena haastaa ajattelemaan toisin nuoren ”mielenterveyskuntoutujan” usein autettavana ja haavoittuvana näyttäytyvää hahmoa. Monin tavoin epävarmassa tilanteessa elävien nuorten aikuisten yhteenkuuluvuudessa on mahdollista nähdä oman elämän haltuun ottamisen ja poliittisen toimijuuden aineksia.

ASIASANAT: mielenterveystyö, affektiivisuus, psykopolitiikka, vertaistuki, solidaarisuus

Johdanto

Täällä on aitoa yhteisöllisyyttä, mahdollisuus kohtaamiseen, muut (palvelut) ei tarjoa levähdyspaikkoja. Tää on oikeasti osa arkea eikä vain joku paikka, johon mennään vähäksi aikaa. Siksi tämä toimii, moni paikka ei toimi. (Nuorten aikuisten ryhmäkeskustelu.)

Erityisesti nuorille aikuisille suunnatun kolmannen sektorin mielenterveystyön määrä on lisääntynyt ja monipuolistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Toiminta osaltaan paikkaa psy-

kiatrisen hoidon vaihtelevaa laatua ja saatavuutta sekä tarjoaa vertaisuuteen ja kokemuksellisuuteen pohjavia vaihtoehtoja asiantuntijakeskeisille mielenterveyspalveluille. Järjestöjen toiminnassa pyritään usein nuorten aikuisten toimijuuden vahvistamiseen ylhäältä alaspäin ohjatun toiminnan sijaan (Ikävalko 2021). Vertaisuuden ja kokemusasiantuntijuuden merkityksen kasvua on kuvattu mielenterveystyön kokemuspäädagogisena (Salo 2011) tai osallistavana käänteenä (Meriluoto 2016; Voronka 2019). Käänteet voidaan ymmärtää osana mielenterveyspalveluiden uudelleenorganisointumista ja palvelujen käyttäjien osallisuutta

ja vaikutusmahdollisuuksia sekä yksilön vastuuta korostavaa hallinnan tapaa (Helén 2011; Meriluoto 2016).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että vertaisuuteen perustuva mielenterveystyö tuottaa osallistujilleen parhaimmillaan voimaantumisen ja yhteisöön kuulumisen kokemuksia. Vertaistuen on sanottu pohjautuvan ihmisten välisen tasa-arvon vaalimisen, toivon ja luottamuksen ylläpitämisen sekä keskinäisen kunnioituksen ja hyväksynnän periaatteisiin. (Stratford ym. 2019; Repper & Carter 2011.) Vertaisina ja kokemusasiantuntijoina toimivat kuntoutujat pitävät merkityksellisenä, että vaikeat kokemukset ja kuntoutuminen muuttuvat voimavaroiksi, joiden avulla voi tehdä jotakin mielekästä muiden ihmisten sekä laajemmin yhteiskunnallisen muutoksen hyväksi. Lisäksi on pyritty kuntoutujiin kohdistuvien ennakkoluulojen vähentämiseen ja mielenterveyspalvelujen kehittämiseen, vaikka näiden yksilötasoa laajempien muutosten aikaansaamisen on todettu olevan vaikeaa. (Rissanen & Jurvansuu 2019; Salo 2019.)

Vertaisuuteen perustuvaa mielenterveystyötä on myös kritisoitu. On esimerkiksi kiinnitetty huomiota siihen, että vertaisiin voi kohdistua toimintaa järjestävältä taholta vaatimuksia tuottaa eräänlaista autenttista vertaisen identiteettiä, jota omien sairastumiseen liittyvien kokemusten kertomisella vahvistetaan. Vertaisilta saatetaan näin odottaa ensisijaisesti kertomuksia kriiseistä ja niistä selviämisestä. Vaikka vertaisuuden hyödyistä on paljon myönteisiä tutkimustuloksia, saattaa vertaisuuden liika ammattimaistuminen viedä vertaisia kauemmas ihmisistä, joiden vertaisia heidän kuului olla. Lisäksi paine omaksua toiminnan järjestäjän näkemyksiä kuntoutumista tukevista ja haittaavista toimintatavoista sekä kuntoutumisen merkeistä on suuri. (Voronka 2017; 2019.)

Vertaisuus voi olla myös muodollista. Se voi olla ilmaista työtä tai harrastustoimintaa, josta palk-

kiona ovat onnistumisen kokemukset. Se voi kääntyä hyväksikäytöksi ja siihen liittyy paljon harmaata aluetta. Koulutetuille vertaisohjaajille ei esimerkiksi Suomessa yleensä makseta palkkaa työstään, kun taas (koulutetuille) kokemusasiantuntijoille maksetaan. Kokemusasiantuntijuus tai vertaisuus eivät itsessään takaa omaa elämää koskevien vaikutusmahdollisuuksien lisääntymistä, vaan ne voivat pelkistyä osallistamiseksi, jolloin kuntoutujasta tulee vaikuttajan sijasta toiminnan kohde (Meriluoto 2016; Morrow & Weisser 2012).

Mielenterveystyötä kriittisesti tarkastelevat tutkijat (esim. Frederick ym. 2017; Morrow & Weisser 2012) ovat kysyneet, palkitseeko mielenterveystyö ongelmien kroonistumista keskittyessään liikaa yksilön kriiseihin ja vaikeuksiin. He peräänkuuluttavat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa biolääketieteelliseksi kutsumansa lähestymistavan rinnalle, jolloin heidän mukaansa olisi mahdollista ottaa huomioon myös mielen-terveyden hoitojärjestelmän itsensä tuottama eriarvoisuus ja siihen sisältyvät kyvykkyyshanteet, seksismi ja rasismi.

Siinä missä erilaisia vertaisuuteen perustuvia mielenterveystyön käytäntöjä ja periaatteita kartoittavaa tutkimusta on melko paljon, vertaisuutta on tarkasteltu vähemmän sosiaalisena ja poliittisena ilmiönä. Tästä näkökulmasta tehtävässä tutkimuksessa otetaan huomioon, että nuoren aikuisen mielen-terveyden vaikeudet muodostuvat yhteiskunnallisessa ilmapiirissä, jossa palkkatyötä tai muuten itsenäisesti hankittua toimeentuloa pidetään täyden kansalaisuuden ehtona. Työn tai koulutuksen ulkopuolella oleminen näyttäytyy helposti yksilön omana syynä, minkä vuoksi siihen liittyy paljon häpeän ja epäonnistumisen kokemuksia (esim. Korhonen & Rikala 2020; Rikala 2019.) Lisäksi on katsottu, että vallitseva mielen-terveyspolitiikka palvelee paremmin niitä, joilla on sosiaalisia ja taloudellisia resursseja huolehtia ja ottaa vastuuta kuntoutumisestaan.

Koska mielenterveystyö painottaa avohoitoa, ongelmien ennaltaehkäisyä sekä sairastuneen omia voimavaroja ja vastuunottamista, jäävät vakavan sairastumisen kokeneet ja vähävaraiset helpommin palvelujen ulkopuolelle tai hyötyvät niistä vähemmän (Ahonen 2020; Alanko 2017).

Tarkastelen tässä artikkelissa affektiivisia kuulumisia (ks. Ahmed 2018; Hemmings 2015) vertaistukea nuorille aikuisille tarjoavassa ryhmässä, jota ylläpitää mielenterveystyötä tekevä kolmannen sektorin voittoa tavoittelematon toimija. Järjestön luomassa yhteisössä syntyy affektiivisia yhteenkuuluvuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia, joiden myötä osallistujat kiinnittyvät toimintaan ja ottavat sen omakseen. Affektien tarkastelu viittaa tässä nimenomaan yhteisöön kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksen syntyyn – ihmisiä toisiinsa liittäviin ja erottaviin kehollisiin tuntemuksiin, jossa ilmapiirillä on tärkeä merkitys. Affektiivisella ilmapiirillä tarkoitetaan erilaisten kehojen suhteita sekä orgaanisia ja ei-orgaanisia elementtejä tietyssä tilassa sekä näiden saamia kielellisiä merkityksiä (Kolehmainen 2019). Ilmapiiri voi osaltaan vahvistaa tai olla vahvistamatta kuulumisen kokemusta ryhmässä.

Tässä artikkelissa kysyn, millä tavoin affektiivinen kuulumisen kokemus vertaisuuteen perustuvassa mielenterveystyössä syntyy ja miten kuulumisen tunnetta vahvistavaa ilmapiiriä tehdään. Lisäksi tuon esiin, miten kuulumisen tuntu liittyy vertaisuuden ja solidaarisuuden kokemukseen nuorten aikuisten keskuudessa. Laajemmin olen kiinnostunut siitä, millainen merkitys sosiaalisella ja yhteiskunnallisella kontekstilla on mielenterveyden vaikeuksista toipumisen näkökulmasta. Tutkimus kiinnittyy mielenterveyden ja siihen yhteydessä olevien ilmiöiden psykopolitiittiseen tutkimussuuntaukseen. Psykopolitiikalla tarkoitetaan yhteiskunnallisten ja poliittisten ilmapiirien sekä yksilöiden kokemusten välisten dynamiikkojen hahmottamista, esimerkiksi koetun köyhyyden tai

rasismin seurauksien tarkastelua yksilön mielenterveyden kannalta (Cresswell & Spandler 2016; Mills 2017).

Artikkeli on tuotettu osana *Nuorten tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa* -tutkimusprojektia, jossa on tarkasteltu nuorille ja nuorille aikuisille suunnattuja ohjaavan, valmentavan ja kuntouttavan tuen muotoja sekä politiikkaa, johon ne nojautuvat. Tutkimus perustuu kolmannen sektorin mielenterveystyön ammattilaisten ja vertaisryhmiin osallistuneiden nuorten aikuisten haastatteluihin (yhteensä 35 henkilöä), etnografiseen aineistoon nuorille aikuisille suunnatun järjestön toiminnasta ja järjestöjen toteuttamista tapahtumista ja seminaareista (2018–2019) sekä järjestöjen tuottamiin raporteihin, oppaisiin ja koulutusmateriaaleihin. Tässä artikkelissa keskityn eräässä järjestössä tekemiini etnografisiin havaintoihin sekä toimintaan osallistuvan kolmen nuoren aikuisen ja järjestön toiminnanjohtajan haastatteluihin sekä kävijöiden ryhmäkeskusteluun.

Psykopoliittinen näkökulma mielenterveystyöhön

Psykologian ja psykiatrian eri suuntausten sekä niihin perustuvien terapeuttisten, ohjaavien, kuntouttavien ja arkisten sovellusten kokonaisuutta on kutsuttu kriittisessä sosiaalitieteellisessä ja kulttuurintutkimuksellisessa keskustelussa muun muassa psy-tiedoksi (Illouz 2007), psy-kompleksiksi (Rimke 2016) ja terapiakulttuuriksi (Aubry & Travis 2015). Tätä kulttuurin terapisoitumista koskevaa kriittistä keskustelua on käyty viimeisen parinkymmenen vuoden aikana runsaasti niin populaarikulttuuria kuin työelämää ja koulutusta koskien (esim. Ecclestone & Brunila 2015; Brunila ym. 2020; Salmenniemi ym. 2019). Joukossa on laajoja aikalaisanalyttisiä tarkasteluja länsimaisen elämän ja ihmiskuvan muutoksesta yhä yksilökeskeisemmäksi ja terapeuttisemmaksi ja tätä kautta myös kontrolloidummaksi.

Psy-tiedon avulla tapahtuva hallinta kohdistuu koko väestöön, mutta sen on nähty olevan merkittävää erityisesti eri tavoin marginalisoitujen, esimerkiksi työttömien tai rodullistettujen, ihmisten kontrolloimisessa (Kurki & Brunila, tulossa; Mills 2017). Tällä on viitattu siihen, että rasismien tai köyhyyden kaltaisten ongelmien ratkominen esimerkiksi yksilön elämänhallinnan parantamiseen tai voimaannuttamiseen tähtäävillä toimenpiteillä kääntää katseen pois ongelmien taustalla olevasta rakenteellisesta eriarvoisuudesta.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret aikuiset ovat eräs niistä ryhmistä, jotka ovat olleet enenevässä määrin psy-tiedon kohteina, ja heihin kohdistuvia psykoemotionaalisen ohjaavan, kuntouttavan ja valmentavan tuen muotoja on runsaasti. Psy-tietoon nojaavissa tukijärjestelmissä tullaan usein vahvistaneeksi yksilö- ja ongelmalähtöistä ajattelua, jolloin nuorten moninaiset elämäntilanteet ja niissä kohdatut vaikeudet palautetaan yksilön mieleen ja persoonaan liittyviksi puutteiksi. Tällöin myös tarjotut ratkaisut keskittyvät nuoren ominaisuuksien, ajattelutapojen ja kykyjen muokkaamiseen. (Brunila ym. 2019: Mertanen ym. tulossa).

Psykopolitiikka tarjoaa tässä artikkelissa kriittisen tulokulman suhteessa psy-tietoon ja sen erilaisiin käytännön sovelluksiin. Psykopolitiikka on mielenterveyttä tarkasteleva tutkimussuuntaus, jonka tausta on mielenterveyden diagnoosien kanssa elävien ihmisten oikeuksia puolustavissa kansalaisliikkeissä (Burstow ym. 2014; Creswell & Spandler 2016). Sillä on paljon yhteistä *mad studies*-suuntauksen kanssa, ja nimityksiä käytetään osin myös synonyymeinä. Mad studies kuitenkin korostaa voimakkaammin psykiatrisen vallankäytön kohteeksi joutuneiden ihmisten kokemusta ja on suuremmin antipsykiatrisen (LeFrançois ym. 2013). Psykopolitiikka on niin ikään kriittinen suhteessa mielenterveyttä koskevaan biolääketieteelliseen tietoon: mielenterveyden hankaluudet ja

erilaiset ”oireet” nähdään siinä henkilökohtaisesti ja poliittisesti merkityksellisinä reaktioina epäoikeudenmukaisuutta tuottavassa ympäristössä (Mills 2017). Se ottaa huomioon, että mielen sairaudesta tai terveydestä käytettävät määritelmät eivät ole neutraaleja vaan psykiatrisen vallankäytön seurauksia. Siksi se pyrkii luomaan vaihtoehtoisia, vähemmän patologisia nimeämisen tapoja mielenterveyttä koskevaan keskusteluun. Tällaisia ovat esimerkiksi psyykkinen kipu (*mental/psychic distress*, esim. Mills 2017) mielenterveysongelman tai -häiriön sijaan ja selviytyjä (*psychiatric survivor*, esim. Burstow 2013) potilaan sijaan. Lääketieteellisen avun merkitystä ei kokonaan kielletä, mutta tarkastelun keskiöön nostetaan mielenterveyteen ja kuntoutumiseen vaikuttavat sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset ulottuvuudet.

Ajan henkeä kartoittavien psy-tiedon analyysien lisäksi on tehty konteksti- ja paikkasidonnaisia tarkasteluja tavoista, joilla ihmiset käyttävät terapeuttisia sovelluksia omassa elämässään. Näissä tarkasteluissa korostuu yleensä ihmisten tekemät merkityksenannot, kokemuksellisuus ja terapeuttisten käytäntöjen moninaisuus ja monimerkityksellisyys. (Salmenniemi ym. 2019.) Käsillä oleva artikkeli kiinnittyy tämänkaltaiseen lähestymistapaan, jossa tarkastellaan mielenterveytyksen terapeuttisten käytäntöjen saamaa merkitystä nuorten aikuisten elämässä. Samalla otetaan psy-tietoon kriittistä etäisyyttä. Vaikka mielenterveytyksessä operoidaan psy-tiedosta ammentavien käsitteiden ja jäsenysten kanssa, suhtaudutaan niihin usein myös kriittisesti ja pyritään löytämään vaihtoehtoisia merkityksellistämisen tapoja.

Affektit eroja ja yhteenkuuluvuutta tuottamassa

Affektien analyysin avulla voidaan kuvata niitä tuntemuksia ja aistimuksia, jotka ovat luonteenomaisia mielenterveytyksen nykyisille käytännöl-

le. Affektit ovat osaltaan rakentamassa mielenterveystyön nykyisyyttä eli sitä, miltä siinä osallisena oleminen tuntuu ja tarkoittaa. Ne myös saattavat asettaa joitakin mielenterveystyön käytäntöjä, kuten asiantuntijalähtöisyyttä, kyseenalaiseksi (vrt. Jokinen & Venäläinen 2015).

Feministisissä affektiteorioissa on korostettu merkityksenannon ja affektien yhteyttä sekä affektien vaikutusta sosiaalisten ja kulttuuristen hierarkioiden ja eriarvoisuuden synnyssä (esim. Ahmed 2018; Cvetkovich 2012; Mikkola ym. 2020). Affektien tarkastelun avulla voidaan siten päästä käsiksi siihen, millaisia kokemuksellisia ja psykopoliittisia seurauksia tietynlaisilla historiallisilla ja yhteiskunnallisilla ilmapiireillä on.

Affektit voidaan määritellä kehollisina tunteina tai aistimuksina, jotka saattavat tilanteen mukaan joko lisätä tai vähentää subjektin voimaa ja kykyä toimia. Feministisissä tarkasteluissa ei yleensä tehdä tiukkaa eroa tunteen ja affektin välillä, mutta affektia ei silti suoraan palauteta tunteeseen. Affektit eroavat tunteista siten, että affekti tuntemuksena ei suoraan viittaa tiettyyn tunteeseen eikä siksi ole välttämättä tiedostettu, kun taas tunteet ovat nimettyjä kulttuurisia kategorioita, kuten esimerkiksi pelko tai ilo. Ne eivät ole lähtökohtaisesti negatiivisia tai positiivisia, sillä kuten feministiset affektitutkijat muistuttavat, kulttuurisesti negatiivisina pidetyt affektit, kuten häpeä tai viha, saattavat olla hyvinkin produktiivisia, tuoda ihmisiä yhteen ja tukea yhteisöjen muodostumista (Hemmings 2015; Cvetkovich 2012; Probyn 2010).

Kulttuurintutkija Lauren Berlant (2011) lähestyy affektia yhteiskunnallisena suhteena, jonka kautta voidaan hahmottaa nuorten aikuisten kokemuksia ja toiminatamahdollisuuksia tietyssä ajassa ja paikassa. Affektit ilmentävät siten jaetua historiallista aikaa, jota on tarkasteltu muun muassa affektien politiikkana (Ahmed 2018), kuri-

politiikan ilmapiirinä (Hitchen 2016) ja kysymyksenä siitä, miltä kapitalismi tuntuu (Cvetkovich 2012). Voidaan esimerkiksi kysyä, millaisia psykopoliittisia seurauksia yksilön vastuuta korostavalla työllisyys- ja talouspolitiikalla on sellaisten ihmisten kannalta, jotka ovat sairauden, vamman tai jonkin muun syyn takia työmarkkinoiden ulkopuolella (ks. Mills 2017; Korhonen & Rikala 2020). Myös prekarisaatiota voidaan pitää psykopoliittisena esimerkkinä affektiivisesta ilmapiiristä, jos se määrittellään laajasti yleisten elämän ehtojen muuttumisena epävarmimmiksi ja hauraammiksi länsimaisissa yhteiskunnissa (Berlant 2011; Jokinen & Venäläinen 2015), ei ainoastaan työmarkkinoiden muutoksena. Tutkimuskeskustelussa on puhuttu muun muassa huokoisesta yhteiskunnasta, jonka turvaverkot vuotavat (Jokinen & Venäläinen 2015).

Esimerkiksi psykiatrisen sairaanhoidon liian vähäisten resurssien seurauksena vastuu kuntouttavasta mielenterveystyöstä on siirtynyt yhä enemmän kolmannen sektorin järjestöille ja säätiöille (Helén 2011; Salo 2019). Tämän on katsottu olevan yksi tapa tilkitä hyvinvointivaltion vuotavaa turvaverkkoa. Samalla järjestöt voivat tarjota uusia toimijuuden mahdollisuuksia ja pois pääsyn melko ahtaasta mielenterveyskuntoutujan tilasta. Vertaisena toimiva mielenterveyskuntoutuja voidaankin paikantaa uuteen prekaariin ja puoliammatilliseen työvoimaan, joka osallistavan käänteiden myötä on kutsuttu mukaan tuottamaan ja kehittämään mielenterveystyön ja -palvelujen käytäntöjä (Voronka 2019).

Affektiiviset ulottuvuudet ovat läsnä silloin, kun tarkastellaan ihmisten halua kuulua johonkin. Niiden avulla voidaan pohtia voimia, jotka tuovat ihmisiä yhteen tai osoittavat yhteyden puuttumisen. Nämä ”kuulumisen politiikat” ovat merkittäviä niin ryhmien välisille kuin tämän tutkimuksen tapauksessa ryhmien sisäisille suhteille sekä niissä tapahtuville mukaan ottamisille ja ulossul-

kemisille. (Juvonen & Kolehmainen 2016.) Tuula Juvonen ja Marjo Kolehmainen (2016) myös muistuttavat, että kuulumisen politiikat liittyvät aina laajempiin valtasuhteisiin. Tämän vuoksi kuulumista on tärkeää tarkastella myös intersektionaalisesti, jolloin huomioidaan useat samanaikaiset ja toistensa kanssa risteävät erot, kuten sukupuoli, seksuaalisuus, terveydentila tai varallisuus. Intersektionaalisuus monipuolistaa sosiaalisten kategorisointien ja niiden välisten valtasuhteiden tarkastelua. Tämä monimutkaistaa myös yhteisön ajatusta (ks. myös Frederick ym. 2017). Affektiivisissa ilmapiireissä mielenterveystyön saamat merkitykset yhdistyvät affektiivisiin kokemuksiin siitä, miten mielenterveystyön käytännöt ruumiillistuvat. Affektien avulla voidaan tutkia suhteita erilaisten kehojen mutta myös inhimillisen ja ei-inhimillisen välillä, jolloin nekin ovat osaltaan luomassa affektiivista ilmapiiriä (Kolehmainen 2019).

Täydennän affektien luentaani Clare Hemmingsin (2012) affektiivisen solidaarisuuden käsitteellä, joka tekee näkyväksi poliittisen toimijuuden mahdollisuuksia sekä arkisia vastarinnan ja toisin tekemisen paikkoja mielenterveystyössä. Affektiiviset kiinnittymiset ovat keskeisiä poliittisten liittolaisuuksien luomisessa ja solidaarisuuden synnyssä. Hemmingsin kehittämä affektiivisen solidaarisuuden käsite ottaa huomioon laajan kirjon affekteja – hän liittää sen empatian ja kuulumisen tunteen lisäksi myös vihan, turhautumisen ja halun yhteyteen. Näitä affekteja tarvitaan, jotta poliittinen muutoksen halu voisi syntyä, mutta niitä ei juurruteta tiettyyn valmiiksi nimettyyn identiteettiin. Affektiivisen solidaarisuuden avulla voidaan keskittyä sellaisiin kiinnittymisiin, jotka saavat alkunsa yhteensopimattomuuden kokemuksesta oman olemassaolon tunteen ja muiden toimijoiden tekemien arvioiden välillä. Tämä toisin sanoen tarkoittaa neuvottelua erosta, joka on sen välillä, millaiseksi itse tuntee itsensä ja millaiset ovat eletävän elämän mahdollisuudet.

Vaikka affekti voidaan tulkita ilmapiirinä ja yhteiskunnallisena olosuhteena (Berlant 2011), joka asettaa tietyt rajat tuntea, toimia ja kokea, ei se silti ole ennalta määrätty tai tiedetty – saati totalisoiva.

Tutkimuksen aineisto ja analyysi

Istutaan piirissä. Tämä voisi olla kenen tahansa olohuone: sohva, muutama nojatuoli, keskellä pyöreä sohvapöytä. Ikkunalaudalla viherkasveja, kynttilälyhtyjä. Jotkut ovat käpertyneet viltin sisään, toisilla on villasukat ja olohousut, kädessä kahvikuppi. Olemme juuri tehneet aamujumpan, johon kuuluu venyttelyä, naputtelua, hierontaa ja painelua. On aamun kysymyksen aika. Tänään se liittyy tutkimukseeni: mitä täällä mukana oleminen sinulle merkitsee. U esittää kysymyksen, lähdetään kiertämään rinkiä myötöpäivään. Ensimmäisenä vastausvuorossa oleva A puhuu pitkään, kiihkeästi. Muut nyökyttelevät, kuuntelevat tarkkaavaisina. Tuntuu, että monet ovat miettineet asiaa ja puhuneet siitä, koska pystyvät niin hyvin erittelemään ja analysoimaan. (Muistiinpanot.)

Artikkelin aineisto on tuotettu kuntouttavaa mielenterveystyötä tekevässä järjestössä, joka tarjoaa taidepainotteista toimintaa 18–30-vuotiaille nuorille aikuisille, joilla on vaikea elämäntilanne ja jotka yleensä ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella. Toiminta perustuu ryhmämuotoiseen yhdessä tekemiseen työntekijän ja toisinaan myös vertaisen ohjaamana, ja sitä ylläpidetään viitenä päivänä viikossa ympäri vuoden. Järjestön toiminnassa epävirallisella vertaistuella on merkittävä asema, mutta vertaistuki ei ole muodollista siten, että kävijöitä esimerkiksi koulutettaisiin ohjaamaan ryhmiä. Kävijät kuitenkin satunnaisesti ohjaavat toimintaa myös toisilleen, esimerkiksi omiin opintoihinsa tai harrastuksiinsa liittyen.

Järjestön toimintaan mukaan pääsemiseksi ei vaadita lääketieteellistä diagnoosia, eikä varsinaisia esteitä osallistumiselle ole, mutta kävijän on

oltava siinä määrin toimintakykyinen, että tämä voi osallistua ohjattuun työskentelyyn. Mukana oleville nuorille aikuisille on tyypillistä suhteellisen pitkäaikainen sitoutuminen toimintaan. Toiminnassa saatetaan olla mukana monta vuotta, opiskella samanaikaisesti tai käydä töissä ja palata sitten takaisin. Osallistuminen vaatii sitoutumista, mutta sitoutumisen aste määritellään kunkin kävijän tarpeen ja voimien mukaan, yhtä aktiivista osallistumista ei kaikilta vaadita. Poisjääneiden perään myös kysellään, ja heitä kehoitetaan palaamaan takaisin.

Tutkimassani järjestössä yhteisö on tiivis, minkä mahdollistaa toiminnan pitkäkestoisuus ja säännöllisyys. Osa kuntouttavasta mielenterveystyöstä on lyhytkestoista tai harrastusmaista toimintaa, jossa käydään erillisissä ryhmissä vain joitakin kertoja viikossa, muutama tunti kerrallaan. Tässä järjestössä aktiivisimmat kävijät viettävät toimitiloissa jokaisen arkipäivän aamusta iltapäivään. Päivän kuluessa on monia koko kävijäjoukkoa säännöllisesti yhdistäviä hetkiä ja rituaaleja, esimerkiksi aamu- ja loppupiiri, viikoittainen kokous, yhteinen ruokailu ja vuodenkiertoon kuuluvia juhlia. Näiden lisäksi on työntekijöiden ohjaamia pienempiä luovia ja toiminnallisia ryhmiä vaihtuvan lukujärjestyksen mukaan. Kävijät myös järjestävät toisilleen taide-elämyksiä, tuotesitelyjä ja opintopiirejä. Toimintaa kehitetään jatkuvasti yhdessä kävijöiden kanssa, mikä tapahtuu viikoittaisissa kokoontumisissa.

Osallistuin järjestön toimintaan viikon ajan loppuvuodesta 2019. Osallistuminen tarkoitti, että tein päiväohjelmassa olevia asioita yhdessä kävijöiden kanssa. Näihin kuului esimerkiksi aamu- ja loppupiiri, käsityöpainotteinen työpaikatöytäskentely, erilaiset ilmaisulliset ryhmät, kuten kuvataideryhmä ja draamaryhmä, yhteinen ruokailu, kehohoidot, kuten akupunktio, sekä kävijöitä ja työntekijöitä yhteen kokoavat kokoukset ja juhlahetket. Näiden lisäksi kävin epävirallisissa

keskusteluja toiminnan lomassa työntekijöiden ja kävijöiden kanssa. Järjestön kävijät vaikuttivat olevan tottuneita siihen, että toimitiloissa pyörii esimerkiksi harjoittelijoita ja opinnäytetöitä tekeviä opiskelijoita, joten läsnäoloni ei juuri herättänyt ihmetystä. Toimitiloissa liikkuessani pyrin kuitenkin välttämään turhaa kuljeskelua, olan yli kurkkimista tai keskusteluihin puuttumista. Pyrin siihen, että ihmiset saattoivat valita, puhuivatko kanssani vai eivät ja saattoivat rauhassa keskittyä askareisiinsa.

Keskityn tässä artikkelissa kolmen kävijän ja järjestön toiminnanjohtajan haastatteluihin ja analysoin niitä rinnan havaintoaineistoni kanssa. Lisäksi analysoin kymmenen hengen ryhmäkeskustelua, jossa puhuimme järjestön merkityksestä kävijöiden elämässä. Kävimme ryhmäkeskustelun viimeisenä kenttäpäivänäni aamupiirin yhteydessä, ja kerroin sen tulevan osaksi tutkimusaineistoani. Kävijöiden yksilöhaastattelut ajoittuvat niin ikään viimeiseen päivään, jolloin pystyin ottamaan haastattelussa huomioon kentällä havaitsemaani ja keskustelemaan siitä haastatteluun osallistuneiden nuorten aikuisten kanssa. Toiminnanjohtajan haastattelu taas tehtiin ennen kenttäjaksoa, minkä vuoksi minulla oli kentälle mennessäni melko hyvä käsitys järjestön toiminnan periaatteista ja työtaidoista. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Ne äänitettiin ja litteroitiin.

Haastattelemani kävijät olivat iältään 28–31-vuotiaita, eli he edustivat järjestön vanhinta kävijäjoukkoa. Kaksi haastattelemistani kävijöistä oli ollut mukana järjestön toiminnassa useamman vuoden, yksi oli tullut mukaan edellisenä kesänä. Kaikilla kolmella oli taustallaan mielenterveyden vaikeuksien takia keskeytyneet opinnot tai päättynyt työsuhte, ja he olivat olleet eripituisia jaksoja sairauslomalla. Kuntoutustuella ei haastatteluhetkellä ollut kukaan: yksi opiskeli, yhden työsuhte oli juuri päättynyt koeajan jälkeen, ja yksi oli sai-

rauslomalla. Kenelläkään ei ollut voimassaolevaa psykiatrista hoitosuhdetta, mutta sellainen oli ollut aiemmin.

Havaintomuistiinpanojen ja haastatteluaineistojen lisäksi olen ottanut omat keholliset tuntemukseni kenttäjakson aikana osaksi tutkimusaineistoa (ks. Kolehmainen 2019). Etäisyyden ottaminen omiin tuntemuksiin on tietenkin aineiston analyysissä olennaista, mutta pidän samalla metodologisesti tärkeänä tuoda esiin, että olin vaikuttunut siitä, mitä kenttäjakson aikana koin.

Tutkimusaineiston analyysi tapahtui tutkimuskirjallisuuden ja erilaisten aineistojen välisenä vuoropuheluna (ks. Ikävalko 2016) sekä teemaattisen ja analyttisen lukemisen vaihteluna (ks. Palmu 2007). Affekteja koskevassa kirjallisuudessa korostuu ilmapiirin merkitys erojen tuottamisessa sekä kuulumisen ja kuulumattomuuden kokemuksen syntyisessä. Ilmapiirin merkitystä korosti myös haastattelemani toiminnanjohtaja. Lähdinkin analyysissä liikkeelle nostamalla aineistosta hetkiä, joissa suoraan tai epäsuorasti kuvattiin tai koettiin ilmapiiriä: millaiset asiat haastattelemani nuorten aikuisten puheessa tekivät järjestöstä heille niin merkityksellisen paikan, että he halusivat päivästä ja vuodesta toiseen käydä siellä? Entä miten havaintomuistiinpanoissani kuvaan ilmapiiriä ja siihen liittyviä tuntemuksiani osallistumisen aikana? Ilmapiirin lisäksi vertaisuus näyttäytyy sekä tutkimuskirjallisuudessa että haastatteluaineistossa merkittävänä kuulumisen ja merkityksellisyyden kokemusta luovana tekijänä. Lähdin siksi katsomaan tarkemmin, miten vertaisuus affektiivisena kokemuksena syntyy ja vahvistaa kuulumisen tunnetta.

Olen pyrkinyt aineiston analyysissä niin kutsuttuun korjaavaan luentaan, joka merkitsee avointa suhtautumista ennakoimattomiin, positiivisiin yllätyksiin ja affekteihin. Se merkitsee kriittisyy-

den rinnalla toiveikkuutta suhteessa tutkittavaan aiheeseen. (Sedgwick 2003; Rossi 2017.) Korjaava luenta on tässä tapauksessa tarkoittanut muun muassa, että samalla, kun tuon esiin nuoren kuntoutujan positioon liittyvää eriarvoisuutta, esimerkiksi köyhyyttä, marginalisoitumista ja syrjintää, haluan miettiä, mitä järjestön toiminta mahdollistaa, mitä vastarinnan muotoja siinä syntyy sekä mitä myönteistä ja kannattelevaa ihmiset luovat yhdessä. Kärsimyksen, epäonnistumisten ja traumaattisten kokemusten voi yksilöllisen tragedian, lääketieteellisen ongelman tai selviytymistarinan sijaan nähdä luovan mahdollisuuksia yhteenkuuluvuuden ja poliittisen toimijuuden rakentamiseen (ks. Cvetkovich 2012; Rossi 2017).

Vaikka tutkimani yhteisö on vahva ja sen ylläpitämiseksi nähdään vaivaa, ei kyseessä tietenkään ole mikään paratiisi. Osallistujien kesken on muodostunut aktiivisimpien kävijöiden sisäpiiri samalla, kun osa kävijöistä on enemmän yhteisön reunamilla ja löyhemmin kiinnittyneitä. Lisäksi kävijöiden kulloinkin vointi vaikuttaa siihen, millä tavalla he saattavat olla toiminnassa mukana: joidenkin kohdalla lääkitys aiheuttaa uneliaisuutta ja hitautta, ja järjestössä omaksutun käytännön mukaan psykoottiset oireet estävät toimintaan osallistumisen (kyvykkyyshanteista mielenterveytyksessä ks. Ikävalko 2021). Siten kaikki kävijät eivät varmasti jaa samanlaista tai yhtä voimakasta kuulumisen kokemusta, jota seuraavaksi käsittelen.

Affektiivinen ilmapiiri eli keskustelu, jota ei tarvitse käydä

Yhteisöllisyys ja kollektiivisuus eivät synny itsestään vaan vaativat yhteisen tilan luomista ja sen ylläpitämistä. Tärkeä elementti yhteisen tilan syntymiseksi on kokemus yhteisyyttä tukevasta ilmapiiristä (esim. Kolehmainen 2019). Affektiiviset ilmapiirit ovat kollektiivisia tunteja, jotka muovaa-

vat ihmisten mahdollisuuksia ja kykyä toimia joka-päiväisessä elämässään. Ne aikaansaavat tapahtumisia, sysäävät liikkeelle toimintaa tai estävät sen.

Ilmapiirien empiirinen tarkastelu on sikäli haastavaa, että vaikka niiden voidaan ajatella olevan jaettuina, niitä ei välttämättä koeta tai tulkita samoin (Ahmed 2018). Niihin liittyy myös paljon väärintulkintoja ja turhaa mystifointia, sillä on vaikeaa nimetä, millä tavoin kehot erilaisissa ilmapiireissä reagoivat (Hitchen 2016). Seuraavaksi pohdin, millaisista elementeistä ja toimista kuulumisen tunnetta vahvistava ilmapiiri järjestössä syntyi ja miten sitä pidettiin yllä. Ilmapiirin epämääräisyyden vuoksi olen jäljittänyt haastatteluita ja kentällä havainnoimastani mahdollisimman konkreettisia tapoja, joilla yhteistä ilmapiiriä luotiin.

Järjestön toiminnanjohtaja kuvaa seuraavassa ilmapiirin merkitystä järjestön toiminnassa ja tietoisesti luotua ”kulttuuria”, joka mahdollistaa vertaisten keskinäisen tuen ja avoimen keskustelun:

Tänne on syntynyt tietynlainen keskustelukulttuuri ja semmonen avoimuus. Paljon ne (kävijät) hakee tukea myös toisiltaan, et tossa sohvalla syntyy tosi isoja keskusteluja. Ja tosi merkittävänä tekijänä meillä on se, että tässä ilmapiirissä on paljon iloa ja huumoria. ... Et on niin mahdollottoman suuri merkitys sillä yleisilmapiirillä. (Toiminnanjohtaja.)

Toiminnanjohtajan haastattelusitaatissa tulee havainnollisesti esiin sekä vertaisilta saadun tuen että avoimen ja iloisen ilmapiirin kietoutuminen toisiinsa. ”Sohvalla” syntyvät keskustelut viittaavat myös siihen, että järjestetyn toiminnan lomassa on mahdollista vain olla ja jutella, eli ohjelmassa on tilaa isojen keskustelujen käymiselle. Avoimuutta tuki, että kävijät osallistuivat toimintaan pitkiä aikoja, jolloin he ehtivät muodostaa läheiset suhteet sekä toisiinsa että työntekijöihin. Toiminnanjohtaja kertoo lisäksi, että ohjaajat

vaalivat tietoisesti omaa iloaan suhteessa työhön ja että pitkäaikaiset kävijät välittävät järjestön toimintakulttuuria uudemmille kävijöille. Keveältä vaikuttava ja pääsääntöisesti iloinen ilmapiiri ei kuitenkaan synny pakottamalla tai ylhäältä alaspäin annettuna käskynä olla myönteinen (vrt. Peteri 2019). Ilon ylläpitäminen oli mahdollista juuri siitä syystä, että muunkinlainen oleminen oli yhtä hyväksyttävää, eikä ilon tai myönteisyyden ilmauksille ollut tiettyä normittavaa tapaa.

Affektiivista ilmapiiriä tehtiin esimerkiksi huomioimalla erikseen jokainen kävijä tämän tullessa sisään järjestön tiloihin sekä toiminnan lomassa tapahtunein kosketuksin ja katsein. Toisten tunnereaktioihin vastattiin herkästi: lähdettiin mukaan nauruun ja pilailuun tai huomioitiin surun ja ahdistuksen ilmaukset, kuten seuraavasta otteesta havaintomuistiinpanoistani on luettavissa:

Iltapäivän loppupiiri. Istutaan sohvilla ja tuoleilla väljästi ympyrän muodossa. O: mua ahdistaa. S alkaa rapsutella tämän niskaa. A tulee itkuisena N:n luota kehohoidosta, I ottaa hänet eteensä lattialle. Alkaa hieroa hartioita, sitten letittää tukkaa. (Muistiinpanot.)

Herkkyyks vastata toisten sekä sanallisesti että keuhollisesti ilmaisemiin tunnereaktioihin sai aikaan sen, että tunnerekisteristä toiseen siirryttiin vaivattoman oloisesti. Mihinkään tunneilmaisuun ei jääty vellomaan pitkäksi aikaa, mutta niitä ei myöskään tukahdutettu. Vetäytyvämpien kävijöiden annettiin olla enemmän omassa oloissaan, mutta heitäkin huomioitiin ja heidän kuulumisiaan kyseltiin. Yllä olevassa tuokiokuvassa ”varsinainen” toiminta eli päivän päättävän loppupiirin läpivieminen jatkuu samaan aikaan, kun kävijät ja työntekijät eri tavoin lohduttavat ja rauhoittavat toisiaan koskettamalla.

Vaikka päiviin kuului surun ja kiukun ilmauksia sekä puhetta vaikeuksista, ne olivat yhtä ohime-

neviä hetkiä kuin muutkin, eivätkä ne leimanneet tai värittäneet yhdessä olemista. Ilmapiiri ei ollut surkea tai lamaantunut, se tuntui kepeältä, hilpeältäkin. Toisinaan joku saattoi itkeä puhuesaan mutta jatkaa puhetta tästä huolimatta. Itkuun suhtauduttiin ikään kuin asiaankuuluvana osana vuorovaikutusta. Monenlaiset affektiiviset sävyt ja rytmit olivat osa päivän kulkua ja ne vaihtelivat sekä itsestään että päiväohjelmaan kuuluvien erilaisten toimien ja vaiheiden mukaan.

Kun kysyin haastattelussa, mitä järjestön toimintaan osallistuminen on merkinnyt, kävijät puhuivat hyväksytyksi tulemisen ja turvallisuuden kokemuksesta:

Kun mä tulin tänne, mä pelkäsin ihmisiä aika paljon, ja täällä mulla ehkä pitkästä aikaa tuli semmoinen olo, että mä voin ihan oikeesti olla oma itteni. Ja se ei meinaa, et mä joudun vaaran tai uhan kohdeeksi, ja se ei meinaa, et mä oon niin kun, et mä oon oma itteni ni se ei meinaa sitä, et mun pitäis vaan lopettaa se. (Matias.)

Et ne on tavallaan ne turvallisuustekijät, jotka poikkeaa tavallaan kaikesta muusta maailmasta, mitä mä oon missään kohdannut. Et ne on ehdottomasti ne vahvuudet. (...) Että semmosella kevyemmälläkin keskustelulla jotenkin tulee semmonen, että se luo semmosta turvallisuuden tunnetta. Että mun ei tarvii käyttää energiaa siihen, että tuukmä nyt jotenkin hyväksytyksi, et se on tavallaan semmosta niinku hengenheimolaisuuden kokemuksen luomista. (Inkeri.)

Sekä Matias että Inkeri määrittelevät järjestön antamaa turvaa suhteessa ”muuhun” maailmaan ja heidän aiempiin kokemuksiinsa siitä. Matias koki järjestön toimintaan mukaan tultuaan, että vaaran ja uhan läsnäolo hänen elämässään väistyi. Pelon poistuminen teki mahdollisesti suhteiden luomisen muihin ihmisiin ja teki tilaa omalla itseenä olemiselle. Matiasin tarina onkin eräänlainen

menestyskertomus, sillä hän oli haastatteluhetkellä päässyt opiskelemaan ja oli toteuttanut monia muitakin haaveitaan niiden vuosien aikana, joina hän oli ollut mukana järjestön toiminnassa. Myös Inkeri kuvaa, kuinka tunne hyväksytyksi tulemisesta vapauttaa energiaa, auttaa kiinnittymään muihin ja luo hengenheimolaisuutta.

Tulkitsen turvallisuuden kokemuksen olevan merkittävä elementti affektiivisen ilmapiirin muodostumisessa. Myönteisenä affektiivisena kokemuksena se lisäsi kävijöiden toimintakykyä ja voimaa sekä näkyi esimerkiksi monenlaisina taideprojekteina, uusien taitojen harjoitteluna tai yleisemmin tunteena, että ”haluan olla elossa”. Kokemus elämän turvattomuutta tuottavasta epävarmuudesta väistyi jokapäiväisessä elämässä tai ainakin sen rinnalle tuli myös turvallisuuden ja pysyvyyden tunteita, joiden synnyttämisessä järjestöön luodulla affektiivisesti kannattelevalla ilmapiirillä oli tärkeä merkitys.

Turvallinen ilmapiiri syntyy muun muassa siitä, ettei kävijän tarvitse muuttua tullakseen hyväksytyksi, sekä siitä, että erilaisin ruumiillisiin eroihin suhtaudutaan luontevasti. Tämä näkyi järjestön tiloissa materiaalisina valintoina, kuten himmeänä valaistuksena tai tarjolla olevina vastamelukku- lokkeina, painopeittoina ja syrjinnästä vapaa alue- kyltteinä. Yhteisen oleskelu- ja työskentelytilan lisäksi huoneistossa oli pienempiä huoneita, joihin saattoi vetäytyä. Myös sohville sai halutessaan kätkeytyä. Tämä viesti tietynlaisesta pakottomuudesta suhteessa toimeliaisuuteen ja toisten kanssa olemiseen ja antoi mahdollisuuden säädellä sosiaalisuutta päivän kuluessa. Esimerkiksi Inkeri kuvasi haastattelussaan, että jo pelkästään tiettyjen esineiden – esimerkiksi kuulokkeiden – tarjolla olominen viesti hänelle siitä, että hän saattoi rentoutua ja suhtautua levollisesti ympäristöönsä.

Tiettyjen materiaalistien elementtien aikaansäämisen affektien voisikin ajatella kiertävän kehosta

toiseen: erojen huomioonottamista merkittävästi ne tuottavat levollisuutta kävijöiden kehoissa, mikä taas tuottaa yleiseen ilmapiiriin lisää turvan tuntua. Yhteisö antoi olla rauhassa, toisin sanoen olemisen ja tekemisen tapaan liittyvää normatiivisuutta ei ollut. Tunsin tämän olemisen pakottomuuden myös omassa kehossani heti, kun alkujännitys tutkijana ”kaiken keskelle” tulemisesta hellitti. Huolimatta marraskuun lopun pimeistä ja sateisista päivistä, tuo viikko tuntui jälkeensä valopilkulta syksyisäni. Vaikka olin muistiinpanoja tekevä tutkija ja vieras, jonka vieraus ei viikon aikana ehtinyt muuksi muuttua, rentouduin ja lepäsin.

Puhuessaan järjestön merkityksestä elämässään haastatellut kuvasivat eräänlaista yhteensopimattomuuden kokemusta itsen ja edellä mainitun ”muun maailman” välillä. He luettelivat tuki-omutoja, joissa käyminen oli heidän kohdallaan poissuljettua, koska niissä ei oltu riittävän sensitiivisiä erilaisille eroille liittyen muun muassa sukupuoleen, seksuaalisuuteen, kognitiivisiin kykyihin tai kehojen erilaisiin tapoihin reagoida (ks. myös Diamond 2018).

Täällä mun ei tarvitse esittää että oon terve, oon ihmisten ympäröimänä, mutta ei tarvitse pitää kullissia yllä (ryhmäkeskustelu).

No mun mielestä se niin kun, että tää on jotenkin sensitiivistä kaikenlaisille taustoille ja identiteeteille ja näin, niin se on jotenkin, se on läpileikkaavaa tässä kaikessa. Ja se tuntuu kauheen hyvältä. Se on nimenomaan semmonen, että se on tavallaan yks semmonen keskustelu, jota ei tarvitse ollenkaan käydä. Niin kun näihin identiteetteihin liittyen. Verrattuna kaikkiin muihin paikkoihin, et joo sä voit tulla hyväksytyksi, mut siinä pitää käydä ikään kuin se prosessi ensin läpi, jonkunlainen mikä lie kaapista tuleminen. (Inkeri.)

Kävijät kuvaavat edellä, kuinka he ovat väsyneet siihen, että heidän täytyy jatkuvasti olla selittä-

mässä itseään tai tapaansa olla muille. ”Terveen” esittämisen ääneen lausumaton vaatimus liittyy erityisesti mielenterveyteen, jonka vaikeudet eivät välttämättä näy päällepäin ja josta seuraa ristiriitaisia vaatimuksia kuntoutujalle. Paineita terveyden merkkien osoittamisesta voivat tahtomattaankin aiheuttaa esimerkiksi läheiset ihmiset. Toisaalta lääketieteellistä apua saadakseen tulee osoittaa riittävää ulkoista ”sairautta” (josta kielii esimerkiksi epäsiisti olemus), jotta tulisi otetuksi vakavasti.

Lääketieteellistä apua hakiessaan kävijät ovat joutuneet kertomaan elämäkokemuksiaan ja tuottamaan sairauskeskeistä puhetta monille lääkäreille, sairaanhoitajille ja terapeuteille. Sairaanhoitojärjestelmän ulkopuolella taas on pidettävä ”kullissia yllä” ja oltava varuillaan sen suhteen, mitä itsestään kulloinkin tulee paljastaneeksi. Kun itseä asemoivaa identiteettikeskustelua ei tarvitse käydä, se tuntuu ”kauheen hyvältä”. Järjestössä syrjinnän vastaisuus ja sensitiivisyys erilaisille sukupuolille ja seksuaalisuuksille oli onnistuttu ottamaan läpileikkaavaksi osaksi kaikkea toimintaa. Toiminnassa saattoi keskittyä psy-tietoon nojaavan itsestä kertomisen sijaan taiteelliseen tekemiseen ja yhdessäoloon.

Vertaisuus affektiivisena solidaarisuutena

Turvallisen ja pakottoman ilmapiirin lisäksi kävijöiden kuulumisen tunnetta vahvisti vertaisten kesken koettu solidaarisuus, jota käsittelen seuraavaksi. Käsitteellistän vertaisuutta affektiivisena solidaarisuutena, sillä se kiinnittää huomion yhteenkuulumisen kokemuksen lisäksi nuorten kuntoutujien yhteiskunnalliseen paikantumiseen ja tämän paikantumisen seurauksiin heidän elämässään.

Clare Hemmingsin mukaan havaittu ristiriitaisen kokemuksen ja yhteiskunnalta tulevan vies-

tin välillä on affektiivisen solidaarisuuden ja siitä kumpuavan poliittisen tietoisuuden lähtökohta (Hemmings 2012). Tämä liittyy myös kokemukseen itsestämme ajallisina olentoina sekä elämisen mahdollisuuksista ja rajoista tässä ajassa. Hemmingsin mukaan tällainen ristiriitaa koskeva refleksiivisyys asettaa yhdessä toimimisen etusijalle identiteettiin perustuvan kuulumisen sijaan:

Niin, että vaikka täälläkin oikeesti löytyy ihmisten väliltä eroja (...) mut että täällä se yleinen henki on tavallaan vähän semmonen, että me pienet ihmiset vastaan systeemi. Ja vähän niin kun sellanen anti-kapitalistinen ote ja sellanen, niin se on tavallaan riittävästi oikeeseen suuntaan. (Inkeri.)

Kuten Inkeri edellä kuvaa, järjestössä on eroja ihmisten välillä, mutta solidaarisuus ei perustu samuuteen, esimerkiksi vaatimukseen samalaisesta diagnoosista, vaan jaettuun henkeen ja yhteiskunnalliseen orientaatioon. Osa kävijöistä ja henkilökunnasta esimerkiksi suhtautuu kriittisesti mielenterveyden vaikeuksien lääkehoitoon, mitä taas joidenkin kävijöiden on vaikea hyväksyä. Lisäksi joillakin kävijöillä oli psykiatrisen palvelujärjestelmän taholta syrjäntäkokemuksia liittyen seksuaalisuuteen ja sukupuoli-identiteettiin, osa taas koki saaneensa suhteellisen hyvää, joskaan ei riittävää, hoitoa.

Kävijöiden kohtaamasta eriarvoisuudesta keskusteltiin yhdessä, ja nämä keskustelut osaltaan muokkasivat järjestön sisäistä kulttuuria antikapitalistiseen ja psykiatrikriittiseen suuntaan. Inkerin kuvaama ”systeeminvastainen henki” tuli minullekin tutuksi vierailuni aikana, ja se näkyi myös merkityksissä, joita kävijät antoivat yhteiskunnallisille ilmiöille, esimerkiksi alla olevassa kuvauksessa yhteisestä aamupiiristä:

Aamupiirin päivän kysymys on seuraava: jos olisit rikollinen, minkä alan rikollinen olisit? Ihmiset kertovat, että he olisivat Robin Hood -tyyppisiä

rikkailta köyhille antavia varkaita. Tai jokeripahiksia, jotka kostaisivat kokemansa epäoikeudenmukaisuudet. Yksi puhuu seksityöntekijöiden auttamisesta, toinen häkkeläinten vapauttamisesta. (Muistiinpanot.)

Vaikka keskustelun sävy oli kepeä, kukaan ei epäroinyt kuvatessaan, millaisiin ”laittomuuksiin” voisivat tarpeen tullen syyllystyä: kaikki halusivat tehdä jotakin toisten hyväksi tai korjata omia taikka toisten kohtaamia vääryyksiä. Järjestössä pyritään tietoisesti herättelemään osallistujien yhteiskuntakriittisyyttä ja tarjoamaan vaihtoehtoja mielenterveyden oireiden sairaustulkinnalle, eli siellä tehdään eräänlaista mikrotason psykolitiikkaa. Kävijöiden kanssa pohditaan tapoja suhtautua menneisyyden kokemuksiin, kärsimykseen ja hankaliin fyysisiin tunteuksiin merkityksellisinä osina omaa elämää. Asioina, joiden kanssa voi oppia elämään – ei ensisijaisesti merkkinä parantamista vaativasta sairaudesta. Tämä ei tarkoita lääketieteellisen avun kieltämistä: kävijöitä tuettiin monin tavoin myös asianmukaisen psykiatrisen tai muun avun järjestämisessä, mutta samalla luotiin sairastumiselle vaihtoehtoisia kausaalisuhteita ja tulkintoja.

Yhteiskuntakriittisiä keskusteluja käytiin muun toiminnan lomassa ja vaikkapa ruokaillessa. Haastatteleman kävijät kertoivat, että näiden keskustelujen myötä heidän ajattelunsa oli muuttunut poliittisesti tiedostavammaksi. Kuten kävijöitä kannattelevan ilmapiirin luominen myös yhteiskunnallisen tietoisuuden lisääminen oli tietoista, ja se auttoi yhteisön ja yhteenkuuluvuuden vahvistumisessa.

Kuten mainitsin, monilla järjestön kävijöistä on omakohtaista, affektiivista tuntua yhteiskunnallisten instituutioiden luomasta eriarvoisuudesta. Esimerkiksi palvelujärjestelmän suunnalta koettu epäoikeudenmukaisuus luo kävijöiden elämässä eräänlaisen affektiivisen taustakohinan joka-

päiväiseen elämään (ks. Hitchen 2016; Stephens 2015). Vertaisilta saatu tuki on tämän taustakohinan tunnistamista ja sen myötäelämistä:

Tietenkin se riippuu aina, että kuka on missäkin kunnossa, että jaksaa tukea. Mutta kyllä täällä on semmosta, että tosi ymmärretään, no esim. semmosta, että on vaikka ihan helvetin raskasta rahallisesti, ja Kelassa on taas tehty joku jännittävä päätös, joka vaikuttaa sun elämään ja sun pitää... niin siihen saa niinku myötätuntoa. Ehkä just silleen, että myötätuntoa ja joku voi, kyl ihmiset halua auttaa toisiaan tosi kovasti. Ihan semmosta, jos halua vaikka käydä jossain, mut ei uskalla, niin sit joku miettii, että mä voisin tulla vaikka sun mukaan tai joku tarttee jotain vaatteita, niin et mä voin kyl auttaa. Et just semmosta niin kun avunantoo. (Matias.)

Siinä missä nykkykapitalismi pyrkii valjastamaan kaikki ihmisen kyvyt – kognitiiviset, affektiiviset ja sosiaaliset – taloudellisen arvon tuotantoon (Brunila ym. 2015), voi järjestön kaltaisessa ympäristössä käyttää myötätunnon ja avunantamisen kykyjä vastikkeetta vertaisten hyväksi kunkin jaksamisen ja tarpeen mukaan. Järjestön toiminnassa otetaan muutoinkin vakavasti materiaaliset olosuhteet, joissa ihmiset elävät, ja niiden keskeisyys voinnin kannalta. Tämä näkyy esimerkiksi päivittäisenä ruokatarjoiluna ja vaatteiden kiertämisenä. Sen lisäksi kävijät järjestivät keskenään siivoustalkoita toistensa kodeissa, osallistuivat toistensa taideprojekteihin tai jakoivat vinkkejä, kuinka rauhoittaa kehoa hengityksen ja liikkeen avulla. Paljon oli kuitenkin vain eläytymistä ja myötätuntoa, joka perustui jaettuun tietoon ja kokemukseen eri instituutioiden epäoikeudenmukaisuudesta.

Vertaisuuden todetaan usein nojaavan samantyyppiseen elämäkokemukseen, mutta ajattelen aineistoni valossa, että samankaltaisia kokemuksia merkittävämpi asia vertaisuuden ja affektiivisen

kuulumisen kannalta on havainto, että yksilö tulee tahtomattaan sijoitetuksi yhteiskunnalliseen marginaaliin, sekä siitä kumpuava keskinäinen solidaarisuus, jota Ulla seuraavassa kuvaa:

Harvaa ihmistä täällä mä oon pitänyt jotenkin tosi tyhmänä tai aikaansaamattomana tai se, että mitä mielikuvia syrjäytyneille nuorille aikuisille annetaan, että ne ei vaan yritä, ne ei vaan jaksaa, ne ei ... ne on tyhmiä, ne on laiskoja ja kaikki nää. Ja silleen on ruvennut vuosien varrella myös itse kutsumaan itseään, koska sitä ulkopuolelta tulee niin kun helposti, että tämmönen mä oon. Ja sit kun mä oon katonut näitä, joita täällä on, niin täällä on älyttömän tunnollisia ja lahjakkaita ja hirveen älykkäitä niin kun sosiaalisesti ja muutenkin ja osaavia, ihmisillä on monia eri taitoja, ja ne huomioi toiset, ne on ystävällisiä vaikka mitä. Niin mä en ketään näistä pystyis tavallaan niillä sanoilla kuvaamaan, millä yhteiskunta, media ja muu meidän kaltaisia kutsuu. (Ulla.)

Ulla kertoo vertaisuudessa olevan merkittävintä, että hän on ryhtynyt kyseenalaistamaan nuoria aikuisia koskevaa kielteistä puhetapaa, jonka hän oli alkanut ajatella kuvaavan myös häntä itseään. Ulla jatkaa, että hänen monin tavoin arvostamiensa ihmisten seura on saanut hänet kyseenalaistamaan kielteisiä ajatuksia itsestään ja kysymään, mikä oikeuttaa leimaavan tavan, jolla työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan. Ullan kuvauksesta henkivä kiintymys vertaisiaan kohtaan ja samanaikainen tuohtumus yhteiskunnallisesta epäoikeudenmukaisuudesta voidaan tulkita affektiivisena solidaarisuutena. Sen myötä hän on voinut luoda omaa elämäntilannettaan koskevia vaihtoehtoisia tulkintoja.

Näin koettuna solidaarisuus ei jätä vain oman henkilökohtaisen epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen vangiksi vaan tunnistaa myös yksilöhistorian ylittäviä kokemuksia ja niistä kumpuavan poliittisen toiminnan mahdollisuuden.

Sairastumisen, diagnoosien ja henkilökohtaisten epäonnistumisten rinnalle alkaa muodostua ymmärrystä muun muassa koulutusjärjestelmän syrjinnästä ja normalisoivasta vallasta, hoitojärjestelmän epäkohdista ja etuusjärjestelmän ongelmista. Asioista, joiden kanssa painiminen tuottaa henkilökohtaisina koettuja epäonnistumisen ja pärjäämättömyyden kokemuksia. Omien kokemusten uudelleen tulkinta ei siten ole vain kognitiivinen prosessi, vaan sillä on myös ruumiillinen ja affektiivinen ulottuvuutensa.

Pohdintaa ja johtopäätöksiä

Olen tässä artikkelissa tarkastellut affektiivisen kuulumisen kokemuksen syntyä ja sitä tukevan ilmapiirin luomista vertaisuuteen perustuvassa kolmannen sektorin mielenterveystyössä. Olen lisäksi tuonut esiin, millä tavoin vertaisuus ja siitä kumpuava solidaarisuus ovat erottamaton osa affektiivista kuulumista. Ryhmään kuulumisen ja keskinäinen solidaarisuus luovat mielekkään ja merkityksellisen elämän tuntua, ja toisinaan niiden merkitys on jopa tärkeämpi kuin toiminnan varsinaisen sisältö, kuten haastattelemiä nuoret aikuiset kertoivat.

Tutkimani järjestön kävijät asemoivat itsensä suhteessa valtaviiran työ- ja koulutuskeskeiseen yhteiskuntaan jossain määrin vastarinnan ja sivullisuuden kokemuksen kautta, he eivät jakaneet sen arvoja ja moraalista järjestystä (vrt. Filander ym. 2019). Sekä haastatteluissa että ryhmäkeskustelussa kävijät kertoivat, että järjestö oli jollain tavalla aivan toisenlainen kuin kaikki muu, josta heillä oli kokemusta. Tämä muu näyttäytyi maailmana, joka ei pidä kiinni (ks. Honkasalo 2008) tai joka suorastaan työntää pois, taikka huokoisena yhteiskuntana, jonka turvaverkot eivät toimi (Jokinen & Venäläinen 2015).

Järjestön kaltaisissa yhteisöissä mukana oleminen tekee kuitenkin mahdolliseksi luoda toisenlaista

nykyisyyttä ja asettaa laajempi psykopoliittinen taustakohina kyseenalaiseksi. Yhteisö on osa jokapäiväistä elämää, ei jokin erillinen paikka, jossa käydään ”aktivoitumassa”, kuten eräs kävijä asian ilmaisi (ks. myös Mutanen & Sivenius 2019). Koska yhteisöllä ei ollut kävijää kohtaan vaatimuksia, kävijänsä ei tarvinnut performoida oikeanlaista kävijyyttä, vaikkapa aloitteellisuutta tai innostuneisuutta (vrt. Voronka 2019).

Esitän, että vertaisuus affektiivisena solidaarisuutena voidaan nähdä vastarintana nuoren mielenterveyskuntoutujan usein autettavana ja haavoittuvana pidettyä hahmoa kohtaan. Kun haavoittuvuus ymmärretään vastarinnan lähteenä (Butler 2016), voidaan monin tavoin epävarmassa tilanteessa elävien nuorten aikuisten vertaisuudessa nähdä oman elämän haltuun ottamisen aineksia. Vertaisuus ei näin ollen perustu haavoittuneen, ”sairaana” identiteetin vaalimiseen (vrt. Ahmed 2018) muttei myöskään kliinisen parantumisen tavoitteluun. Se on enemmänkin jonkinlaista kontekstisidonnaista vertaisuutta kamppailussa ”systeemiä” vastaan, jossa vertaiset jakavat selviytymiskeinoja ja strategioita suhteessa Kelaan, terapeutteihin tai mihin tahansa arkisiin tilanteisiin. Tällä systeemin vastaisuudella on tulkintani mukaan affektiivista voimaa sekä kiinnittää kävijöitä toisiinsa että lisätä heidän taistelutahtoaan kamppailussa epäoikeudenmukaiseksi koettua järjestelmää vastaan.

Affektiivisen solidaarisuuden kokemus saattaa parhaimmillaan vähentää sosiaalista kipua (Rikala 2019) eli oman elämäntilanteen sekä ympäristön suhtautumisen aiheuttamaa häpeää, syyllisyyttä ja ahdistusta. Samalla se lisää toimijuuden tuntua ja ehkäisee huokoisen yhteiskunnan aiheuttamaa lamaanusta, kokemusta affektiivisesti uuvuttavasta yleisestä ilmapiiristä (Hitchen 2016). Kokemus häpeästä ja syyllisyydestä voi tässä tapauksessa vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ilman, että siitä täytyy tietoisesti pyr-

tellä eroon tai yrittää kääntää kokemus vastakohdakseen, esimerkiksi ylpeydeksi (Probyn 2010).

Järjestössä ei millään muotoa oltu odottamassa elämän alkamista – kuntoutumista, kouluun tai töihin pääsyä – vaan keskellä elämää. Affektiivinen solidaarisuus luo myös mahdollisuuksia kuvitella toisenlaisia tulevaisuuksia, joissa tarkoituksena ei ole ainoastaan kuntoutua tai muuttua työmarkkinakelpoiseksi, tuottavaksi subjektiksi. Tulevaisuuden suunnitelmat ja toiveet saattavat liittyä esimerkiksi vaihtoehtoisten yhteisöjen luomiseen ja niissä elämiseen, ei odotuksiin palkkatyöstä tai koulutuspaikasta, vaikka niinkin voi toki olla. Tulevaisuudessa ei välttämättä odota kipuaaminen sosiaalisissa hierarkioissa, elämää vain eletään eteenpäin (ks. Berlant 2007) ja halutaan ”olla elossa”.

Tutkimukseni tulokset tuovat hyvin esiin kuntoutumisen sosiaalisen kontekstin ja laajemman yhteiskunnallisen affektiivisen ilmapiirin välisen dynamiikan marginaaliin asetettujen ihmisten elämässä. Ne myös korostavat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja eriarvoisuuden huomioimisen tärkeyttä mielenterveystyössä ja sitä koskevassa tutkimuksessa. Tutkimukseni nuoret aikuiset elävät ja kuntoutuvat psykopoliittisessa ilmapiirissä, joka korostaa yksilön vastuuta, työelämässä meritoitumista ja kilpailua ja jossa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat julkisessa keskustelussa säännöllisesti esiin nouseva huolenaihe. Lisäksi heidän psykiatrisesta hoidostaan vastaa palvelujärjestelmä, joka ei kovin hyvin tunnista ihmisten elämäntilanteiden moninaisuutta ja jossa asema työmarkkinoilla vaikuttaa hoidon saamiseen ja laatuun (esim. Rikala 2018). Tällä affektiivisella taustakohinalla on eittämättä seurauksensa tapaan, jolla nuoret aikuiset kiinnittyvät ja asemoivat itsensä suhteessa yhteiskunnallisiin instituutioihin, sekä siihen, millaisena he näkevät omat mahdollisuutensa tulevaisuudessa.

Kirjallisuus

- AHMED, SARA. 2018. *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Tampere: Niin & Näin.
- ALANKO, ANNA. 2017. *Improving mental health care. Finnish mental health policy rationale in the era of dehospitalisation*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 60/2017. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- AHONEN, KAROLIINA. 2020. *Suomalainen mielenterveyspolitiikka: Julkisen vallan ohjaus mielenterveyden häiriöön sairastuneiden ihmisoikeuksien turvaamiseksi*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- AUBRY, TIMOTHY & TRYSH TRAVIS (TOIM.). 2015. *Rethinking Therapeutic Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- BERLANT, LAUREN. 2007. "Slow Death. (Sovereignty, Obesity, Lateral Agency)" *Critical Inquiry*, 33:4, 754–780.
- BERLANT, LAUREN. 2011. *Cruel Optimism*. Durham, NC: Duke University Press.
- BRUNILA, KRISTIINA, JUSSI ONNISMAA & HEIKKI PASANEN (TOIM.). 2015. *Koko elämä töihin. Koulutus tietokykykapitalismissa*. Tampere: Vastapaino.
- BRUNILA, KRISTIINA, JUHO HONKASILTA, ELINA IKÄVALKO, MAIJA LANAS, AMEERA MASOUD, KATARIINA MERTANEN & KALLE MÄKELÄ. 2020. "The Cultivation of Subjectivity of Young People in Youth Support Systems." Teoksessa *The Routledge International Handbook of Global Therapeutic Cultures*, toim. Daniel Nehring, Ole Jacob Madsen, Edgar Cabanas, China Mills & Dylan Kerrigan. Abingdon: Routledge, 153–164.
- BRUNILA, KRISTIINA, PINJA FERNSTRÖM, JUHO HONKASILTA, ELINA IKÄVALKO, TUULI KURKI, MAIJA LANAS, ANNIINA LEIVISKÄ, AMEERA MASOUD, KATARIINA MERTANEN, ANNA MIKKOLA & KALLE MÄKELÄ. 2019. "Nuorten tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa." *Kasvatus* 50:2, 107–119.
- BURSTOW, BONNIE, BRENDA A. LEFRANCOIS, & SHAINDL DIAMOND (TOIM.). 2014. *Psychiatry disrupted: Theorizing resistance and crafting the (r)evolution*. Montreal: MQUP.
- BUTLER, JUDITH. 2016. "Rethinking vulnerability and resistance." Teoksessa *Vulnerability in resistance*, toim. Judith Butler, Zeynep Gambetti & Leticia Sabsay. Durham: Duke University Press, 12–27.
- CRESSWELL, MARK & HELEN SPANDLER. 2016. "Solidarities and tensions in mental health politics: Mad Studies and Psychopolitics." *Critical and Radical Social Work* 4:3, 357–73.
- CVETKOVICH ANN. 2012. *Depression. A public feeling*. Durham: Duke University Press.

- DIAMOND, SHAINDL. 2018. "Trapped in Change: using queer theory to examine the progress of psy-theories and interventions with sexuality and gender." Teoksessa *Routledge International Handbook of Critical Mental Health*, toim. Bruce M. Z. Cohen. Lontoo: Routledge, 89–97.
- ECCLESTONE, KATHRYN & KRISTIINA BRUNILA. 2015. "Governing emotionally-vulnerable subjects and the therapisation of social justice." *Pedagogy, Culture & Society* 23:4, 485–506.
- FILANDER, KARIN, MAIJA KORHONEN & PÄIVI SIIVONEN (TOIM.). 2019. *Huiputuksen moraalijärjestys. Osallisuuden ja sosiaalisen kiivun kertomuksia*. Tampere: Vastapaino.
- FREDERICK, TYLER, LESLEY A. TARASOFF, JIJIAN VORONKA, LUCY COSTA & SEAN KIDD. 2017. "The Problem with "Community" in the Mental Health Field." *Canadian journal of community mental health* 36:4. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-2017-030>
- HELÉN, ILPO. 2011. "Asiakaslähtöisyys eli miten mielenterveystyö epäpolitiisoitui." Teoksessa *Reformin pirstaleet. Mielenterveyspolitiikka hyvinvointivaltion jälkeen*, toim. Ilpo Helén. Tampere: Vastapaino, 153–181.
- HEMMINGS, CLARE. 2012. "Affective solidarity: Feminist reflexivity and political transformation." *Feminist Theory* 13:2, 147–161.
- HEMMINGS, CLARE. 2015. "Affect and Feminist Methodology, Or What Does It Mean to be Moved?" Teoksessa *Structures of feeling. Affectivity and study of culture*, toim. Devika Sharma & Frederik Tygstrup. Berliini: De Gruyter, 147–158.
- HITCHEN, ESTHER. 2016. "Living and Feeling the Austere." *New Formations* 87, 102–118.
- HONKASALO, MARJA-LIISA. 2008. *Reikä sydämessä*. Tampere: Vastapaino.
- IKÄVALKO, ELINA. 2016. *Vaikenemisia ja vastarintaa: valtasuhteet ja toiminnan mahdollisuudet oppilaitosten tasa-arvosuunnittelussa*. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 270. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- IKÄVALKO, ELINA. 2021. "Toipumisorientaatio nuorille aikuisille suunnatussa mielenterveystyössä." Teoksessa *Terapeuttinen valta: Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa*, toim. Kristiina Brunila, Hanna Ylöstalo, Antti Saari & Esko Harni. Tampere: Vastapaino, 97–121.
- ILOUZ, EVA. 2007. *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*. Cambridge: Polity.
- JOKINEN, EEVA & JUHANA VENÄLÄINEN (TOIM.). 2015. *Prekarisaatio ja affekti*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- JUVONEN, TUULA & MARJO KOLEHMAINEN. 2016. "Näetkö sateenkaaren värit? Pervon yhteenkuulumisen affektiiviset politiikat." *SQS* 10:1–2, 1–5.
- KOLEHMAINEN, MARJO. 2019. "Affective assemblages. Atmospheres and therapeutic knowledge production in/through the researcher-body." Teoksessa *Assembling Therapeutics Cultures, Politics and Materiality*, toim. Suvi Salmenniemi, Johanna Nurmi, Inna Perheentupa & Harley Bergroth. Lontoo: Routledge, 43–57.
- KORHONEN, MAIJA & RIKALA, SANNA. 2020. "Toipumista työtä varten." *Sosiologia* 57:3, 260–277.
- KURKI, TUULI & KRISTIINA BRUNILA. TULOSSA. "Colonial imaginaries and psy-expertise on migrant and refugee mental health in education." Teoksessa *Temporality and Place in Educational Research: looking beyond local/global binaries*, toim. Kate O'Connor & Julie McLeod. Lontoo: Routledge.
- LEFRANÇOIS, BRENDA A., ROBERT MENZIES & GEOFFREY REAUME (TOIM.). 2013. *Mad Matters. A Critical reader in Canadian Mad Studies*. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc.
- MERILUOTO, TAINA. 2016. "Kokemusasiatuntijuus ohjaavana ja voimauttavana hallintana." Teoksessa *Hallinnan ja osallistamisen politiikat*, toim. Marko Nousiainen & Kari Kulovaara. Jyväskylä: Sophi, 65–96.
- MERTANEN, KATARIINA, KATARIINA TIAINEN, ELINA IKÄVALKO, TUULI KURKI, ANNIINA LEIVISKÄ & KRISTIINA BRUNILA. TULOSSA. "Nuorten kansalaisuus paikallisen ja globaalin politiikan risteämissä." Teoksessa *Koulutuksen politiikan ja hallinnan muodot. Kasvatustieteellisen vuosikirja III*, toim. Janne Varjo. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- MILLS, CHINA. 2017. "Dead people don't claim. A psychopolitical autopsy of UK austerity suicides." *Critical Social Policy* 38:2, 302–322.
- MIKKOLA, ANNA, ELINA IKÄVALKO & KRISTIINA BRUNILA. 2020. "Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiatuntijuuden affektiivinen tyyli palvelulotaloudessa." *Työelämän tutkimus* 18:1, 3–13.
- MORROW, MARINA & JULIA WEISSER. 2012. "Towards a Social Justice Framework of Mental Health Recovery." *Studies in Social Justice*, 6:1, 27–43.
- MUTANEN, HELI & ARI SIVENIUS. 2019. "Aktiivointitoimista allikkoon?" Teoksessa *Huiputuksen moraalijärjestys. Osallisuuden ja sosiaalisen kiivun kertomuksia*, toim. Karin Filander, Maija, Korhonen & Päivi Siivonen. Tampere: Vastapaino, 245–271.
- PALMU, TARJA. 2007. "Kenttä, kirjoittajaminen, analyysi – yhteenkietoutumia." Teoksessa *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*, toim. Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen. Tampere: Vastapaino, 137–150.

- PETERI, VIRVE. 2019. "No negative vibe. Organizational fun as a practice of social control." Teoksessa *Assembling Therapeutics Cultures, Politics and Materiality*, toim. Suvi Salmenniemi, Johanna Nurmi, Inna Perheentupa & Harley Bergroth. Lontoo: Routledge, 140–154.
- PROBYN, ELSPETH. 2010. "Writing shame." Teoksessa *The Affect Theory Reader*, toim. Melissa Gregg & Gregory J. Seigworth. Durham & Lontoo: Duke University Press, 71–90.
- REPPER, JULIE & TIM CARTER. 2011. "A Review of the Literature on Peer Support in Mental Health Services." *Journal of Mental Health*, 20:4, 392–411.
- RIKALA, SANNA. 2018. "Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämässä." *Yhteiskuntapolitiikka*, 83:2, 159–170.
- RIKALA, SANNA. 2019. "Nuorten aikuisten masennus ja sosiaalinen kipu." Teoksessa *Huiputuksen moraalijärjestys. Osallisuuden ja sosiaalisen kivun kertomuksia*, toim. Karin Filander, Maija, Korhonen & Päivi Siivonen. Tampere: Vastapaino, 273–300.
- RIMKE, HEIDI. 2016. "Introduction – Mental and Emotional Distress as a Social Justice Issue: Beyond Psychocentrism." *Studies in Social Justice*, 10:1, 4–17.
- RISSANEN, PÄIVI & SARI JURVANSUU. 2019. "Haluan olla hyödyllinen ja aktiivinen yhteiskunnan ja yhteisön jäsen." Vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminnan suhde mielenterveys- ja päihdekuntoutujien hyvinvointiin." *Tietopuu: Tutkimussarja 1/2019*, 1–20.
- ROSSI, LEENA-MAIJA. 2017. "Hauras, korjaava ja parantumaton queer – katse ylpeyden, normatiivisuuden ja (uus)häpeän aikoihin." *SQS* 11:1, 1–18.
- SALMENNIEMI, SUVI, JOHANNA NURMI, INNA PERHEENTUPA & HARLEY BERGROTH (TOIM.). 2019. *Assembling Therapeutics Cultures, Politics and Materiality*. Lontoo: Routledge.
- SALO, MARKKU. 2011. "Mielenterveyskuntoutujien yhteiskunnallisen aseman muutokset ja demokraattisen mielenterveyspolitiikan mahdollisuudet." Teoksessa *Reformin pirstaleet. Mielenterveyspolitiikka hyvinvointivaltion jälkeen*, toim. Ilpo Helén. Tampere: Vastapaino, 259–302.
- SALO, MARKKU. 2019. *Hullut mielenterveysmarkkinat*. Tampere: Vastapaino.
- SEDGWICK, EVE KOSOFISKY. 2003. *Touching feeling: affect, pedagogy, performativity*. Durham & Lontoo: Duke University Press.
- STEPHENS, ANGHARAD CLOSS. 2015. "The affective atmospheres of nationalism." *Cultural Geographies* 23:2, 181–198.
- STRATFORD, ANTHONY C., MATT HALPIN, KEELY PHILLIPS, FRANCES SKERRITT, ANNE BEALES, VINCENT CHENG, MAGDEL HAMMOND, MARY O'HAGAN, CATHERINE LORETO, KIM TIENGTOM, BENON KOBE, STEVE HARRINGTON, DAN FISHER & LARRY DAVIDSON. 2019. "The growth of peer support: an international charter." *Journal of Mental Health*, 28:6, 627–632.
- VORONKA, JIJIAN. 2017. "Turning Mad Knowledge into Affective Labour: The Case of the Peer Support Worker." *American Quarterly* 69:2, 333–338.
- VORONKA, JIJIAN. 2019. "The mental health peer worker as informant: performing authenticity and the paradoxes of passing." *Disability & Society* 34:4, 564–582.